

NOI RIFORMATORI

Dello Studio di Padova

AVendo veduto per la Fede di Revisione ed Approvazione del P. F. Filippo Rosa Lanzi, Inquisitor Generale del Santo Officio di Venezia, nel Libro intitolato *Clypeus Theologiae Thomisticae Auct. Joann. Baptista Goner, &c. Tomi 5, Stamp.* non v'esser cosa alcuna contro la Santa Fede Cattolica, e parimente per Attestato del Segretario Nostro niente contro Principi, e buoni costumi; concediamo Licenza agli Eredi Baglioni Stampatori di Venezia, che possa essere stampato, osservando gli ordini in materia di Stampe, e presentando le solite Copie alle Pubbliche Librarie di Venezia, e di Padova.

Dat. li 8. Maggio 1771.

(Sebastian Zustinian Rif.

(Andrea Tron Caval. Rif.

(Sebastian Foscarini Caval. Rif.

Registrato in Libro a Carte 65. al Num. 538.

Davidde Marchesini Segretario.

Registrato al Magistrato Eccell. contro la Bestemmia li 15. Maggio 1771. in Libro a Carte 17.

Andrea Grattarol Segretario.

DISPU.

DISPUTATIO PROÆMIALIS.

DE NATURA ET QUALITATIBUS THEOLOGICÆ.

Ad questionem 1. Dicit Thomæ.

UM Theologia sit scientia Architectonica, omnium sapientia, & habeat non solum rationem scientiæ, sed etiam sapientiam, ut infra dicemus: ad illam pertinet, non solum suum objectum, sed etiam seipsam, suamque essentiam, & proprietates contemplari. Unde priusquam de Deo, ejusque existentia, unitate, natura, & attributis disputemus, quædam circa naturam, & qualitates Theologiæ, breviter hic præmittenda sunt. Locum enim morem, & consuetudinem, nequaquam imitandum putamus, qui parum attendentes, quam late pateat divini sapientie domus, quam perambulandum suscipimus, tandem in ejus atrio & vestibulo immorantur, ut prælatiis, & prolegomenis, vix finem faciant. His ergo prætermittis, sit

ARTICULUS I.

An Theologia sit vere & propria scientia?

§. I.

Præmittenda ad resolutionem questionis.

Notandum primo Theologiam, juxta vocis etymologiam, idem esse, ac rationem, seu considerationem, vel sermonem de Deo, & rebus divinis, ut notat D. Augustinus lib. 8. de Civit. cap. 1. Unde cum de Deo, rebusque divinis, dupliciter sermo vel consideratio esse possit; nimirum vel ex discursu rationis naturalis, vel ex lumine divini revelationis, duplex etiam solet distingui Theologia: Una naturalis, quæ *Metaphysica* appellatur; & alia supernaturalis, & Christiana, quæ ex principiis revelatis, suas deducit conclusiones, & quam D. Thom. hic, *Sacram Doctrinam*, appellat; & de hac solum nobis in presenti est sermo.

Notandum secundo, Theologiam proprie dictam, de qua hic agimus, dividi primo in Theologiam incretam, quæ est in Deo; & creatam, quæ in creaturis rationalibus, Angelis scilicet, & hominibus, reperitur. Secundo Theologiam creatam, subdividi in Theologiam eorum qui sunt in via, quæ ex principiis fidei suas infert conclusiones; & eorum qui sunt in patria, quæ ex principiis clare cognitis, & per Dei visionem manifestatis, easdem veritates & conclusiones deducit. Tertio Theologia viatorum dividitur in acquisitam, quæ studio ac diligentia humana comparatur, & iniutam, quæ a Deo immediate infunditur; qualis fuit in Prophetis, & Apostolis, aliisque Sanctis *Sanctis*, id est a Deo immediate edotis. Denique utraque Theologia iterum dividitur in Positivam, quæ in fiori tholo, modo oratorio sacras litteras, & mysteria fidei exponit, & Scholasticam, quæ artificiosa methodo, & syllogistica rerum divinarum notitiam tradit. Et hæc rursus subdividi potest in speculativam, quæ tota sistit in contemplatione veritatis, & mysteriorum fidei; & moralem, quæ versatur in directione actuum humanorum, sive in resolvendis casibus conscientie. Quibus addunt alii Theologiam mysticam, quæ est notitia divinarum, in oratione & contemplatione, modo supernaturali comparata; qualis fuit in Sancta Catharina Senensi, Birgitta, Theresia, & aliis Sanctis, ac præcipue, & excellentissime, in *Theol. Goner Tom. I.*

Angelico nostro Præceptore, qui in omni Theologia genere excellit, ut discrete declarant RR. PP. Carmelites Discalceati, egregia illa oratione exhortatoria, quam primo tomo sui curius Theologici præfixerunt, ubi dicunt: *Angelicam Magistrum inter omnes alios Ecclesiæ Doctores, universalem Theologiam, nimirum scholasticam, moralem, positivam, mysticam, & concionariam, fuisse variegatam, & quæ Josephum inter duodecim fratres penultimum, & quæ Josephum, a parente Jacob, pro nimio ejus amore, decoratum præfere.*

Notandum tertio ex Aristotele 6. Ethic. cap. 3. & D. Thoma 1. 2. quæst. 57. quinque tantum esse virtutes intellectuales: scilicet habitum primorum principiorum, qui dicitur intellectus, & versatur circa prima principia, immediate nota: sapientiam, quæ est notitia rerum divinarum per altissimas causas; scientiam, quæ est notitia per demonstrationem acquisita: prudentiam, quæ definitur habitus cum vera ratione activus; seu dirigens honestatem morum; & artem, quæ est habitus cum vera ratione effectivus, seu prescribens modum rei alicujus efficiendæ.

Notandum quarto: quod sicut aliquis potest esse vere & substantialiter homo, quamvis non sit perfectus homo; ut constat in puero, qui vere & proprie participat naturam humanam, quamvis non sit homo perfectus, eo quod non habeat usum rationis, nec exercitium libertatis: Ita similiter aliquis habitus moralis, aut intellectualis, potest esse vere & substantialiter virtus, aut scientia, quamvis non sit perfecta virtus, aut perfecta scientia; quia ratione subiecti in quo est, non habet suum statum perfectum & connaturalem. His præsuppositis, sit

§. II.

Conclusio affirmativa statuitur.

Dico igitur, Theologiam, etiam prout est in nobis viatoribus, esse vere, proprie, & substantialiter scientiam; licet defectu evidentie actualis, quæ caret in hoc statu, non sit perfecta scientia, sed in statu imperfecto & præternaturali. Ita communiter docent Thomistæ, cum S. Doctore hic art. 2. & in 1. sent. dist. 1. qu. 1. artic. 4. & opusc. 70. q. 2. art. 2. contra Valentiam, Vasquez, aliosque modernos, contententes illam non esse vere, & substantialiter scientiam, sed habitum quendam innominatum, medium inter scientiam & fidem.

Probatur primo conclusio: Theologia, etiam prout est in nobis viatoribus, vere & proprie est virtus intellectualis. Sed non potest pertinere ad aliam, ex quinque ab Aristotele, & D. Thoma assignatis in tertio notabili, quam ad scientiam, vel sapientiam: Ergo Theologia est vere & proprie scientia, vel sapientia, quæ ut infra dicemus, est perfectissima species scientiæ. Minor constat: cum enim Theologia sit discursiva, non potest pertinere ad habitum primorum principiorum, qui attingit veritates immediate & sine discursu. Non potest etiam esse prudentia, vel ars; cum non pertineat ad intellectum practicum, sed speculativum, neque versetur circa agibilia, & factibilia; cum experientia satis constat, omnem Theologum non esse virum prudentem, aut peritum artificem: ergo solum potest pertinere ad scientiam vel sapientiam. Major autem probatur dupliciter. Primo quia Theologia est habitus intellectus, infallibiliter inclinans ad verum: ergo & virtus intellectualis. Consequentia patet: nam per hoc distinguitur

Aristoteles 6. Ethic. cap. 3. virtutes intellectuales, ab opinionibus, & suspitione, quod ha non attingunt intelligibiliter verum, & quia per se non possunt esse intellectuales...

Secundo probatur conclusio, destruendo praecipuum fundamentum Adversariorum, consistens in eo quod Theologia caret evidentiis suorum principiorum, quam illi putant requiri ad veram & propriam rationem scientiae...

§. III.

Solvantur objectiones.

Obijcies primo: D. Thomas in 3. dist. 33. quaest. 1. artic. 2. quaest. 4. sic ait: si esset aliqua scientia, qua non posset reduci ad principia naturaliter cognita...

Respondet quod ibi D. Thomas probat virtutes infusas & acquisitas differre specie: ad quod declarandum, adducit exemplum in scientiis, & dicit quod si daretur aliqua scientia, qua non procederet ex principiis notis lumine naturali, sed lumine supernaturali fidei, & divina revelationis, non conveniret univoce...

Obijcies secundo: De Deo non potest fieri demonstratio...

no, nisi per effectus: Ergo nec dari scientis, saltem a priori, & proprie dicta, & consequenter Theologia, qua Deum habet pro objecto, non potest esse vere & proprie scientia...

Respondet negando antecedens: ad cuius probationem, in primis dico: Divum Thomam ibi fuisse negasse, posse dari de Deo demonstrationem a priori, per veram & realem causam...

Secundo respondeo, D. Thomam ibi solum negare demonstrationem perfectam de Deo, & quae ad perfectam subjecti definitivem reducat: non autem negare omnem demonstrationem modum, sufficientem ad rationem scientiae a priori...

Obijcies tertio: Scientia proprie dicta, est habitus certus & evidens: Sed Theologia non est evidens, cum procedat ex principiis obscure revelatis, & fide divina creditis...

Respondet aliqui, de ratione scientiae in communi, & prout attribuit a naturali vel supernaturali, solum esse attingere intelligibiliter verum, per discursum formalem aut virtutalem: evidentiis vero requiri solum in scientiis naturalibus...

Verum haec responsio non coheret cum Doctrina D. Thomae, qui 1. 2. quaest. 67. art. 3. ait: De ratione scientiae est, quod habeat firmam inhesionem cum visione intellectus...

Medius ergo respondetur, evidentiis eodem pacto esse de ratione scientiae, quod esse difficile mobilem, est de ratione habitus: Unde licet habitui, qui per se, & ex sua natura, est difficile mobilis, per accidens, & ex conditione subjecti, potest convertere esse facile mobilem...

Obijcies quarto: De singularibus & contingentibus non potest dari scientia, ut docent Philosophi: Sed Theologia versatur circa singularia, agit enim de Christo, de Beata Virgine, de Adamo, de Antichristo, &c. Et circa contingenta, nam disputat de actibus humanis, de peccatis, de merito, & justificatione, qua sunt actiones libere & contingentes: Ergo non est scientia...

Respondet quod quamvis de singularibus & contingentibus, non possit dari scientia naturalis, bene tamen scientia revelata: id est, procedens ex fide, & divina revelatione, qualis est Theologia. Ratio disparitatis est, quia scientia pure naturalis, dependet ex lumine naturali primorum principiorum, quae versantur tantum circa universalia, & necessaria; scientia vero supernaturalis & revelata dependet a lumine supernaturali fidei & divinae revelationis, se extendens etiam ad singularia & contingenta, quae prout subsunt tali luminis, necessaria sunt, necessitate saltem intelligibilitatis, ut docet D. Thomas 2. 2. qu. 1. art. 3. his verbis: Deum non incarnari, secundum se consideratum, fuit possibile, etiam post tempus Abrahae...

Obijcies quinto: Scientia subalternata naturalis, in absentia subalternantis, non est vere scientia, sed opinio, vel fides...

fides humana: Ergo similiter Theologia, ut est in nobis viatoribus, in quibus est superata a scientia beata, cui subalternatur (aut dicemus articulo sequenti) non erit vere & proprie scientia, sed fides, vel opinio, aut potius aliquid medium inter scientiam & fidem...

Respondet primo, negando Antecedens: multi enim ex Schola D. Thomae, non improbabili existimant, scientias subalternatas ordinis naturalis, in absentia etiam subalternantis, esse vere scientias, quantum ad substantiam, quamvis tunc non habeant statum & modum perfecta scientiae, eo quod non resolvent suas conclusiones in principia clara cognita, eo fere modo quo puer est substantia-liter homo, quamvis non sit in statu perfecto & conaturali...

Respondet secundo: Dato & non concesso Antecedente, negando consequentiam, & paritatem. Ratio disparitatis est, quia scientia subalternata ordinis naturalis, quales sunt Musica, Perspectiva, & Medicina, quando sunt separatae a subalternante, dependunt in certitudine suorum principiorum a fide humana, quam discipuli adhibere debent Magistro testificanti veritatem illorum: quae fides, cum sit fallibilis, non potest influere certitudinem, & infallibilitatem in talia principia, requisitam ad rationem scientiae. Theologia vero in nobis viatoribus, dependet in certitudine suorum principiorum a fide divina, & est infallibilis, & quae (ut infra dicemus) majorem in eam insluit certitudinem, quam habitus primorum principiorum in scientiis naturalibus...

Obijcies ultimo: De eadem veritate non potest simul esse fides & scientia, ut dicemus in tract. de fide, disp. 1. artic. 6. Sed Theologia & fides, circa eandem veritatem versari possunt: haec enim veritas, Christus habet humanam voluntatem, cognoscitur per fidem, cum sit definita ab Ecclesia, & per Theologiam, cum sit conclusio per bonam consequentiam deducta ex illo fidei principio, Christus est perfectus homo, ex anima rationali & humana carne subsistens. Ergo Theologia non est scientia...

Huius objectioni dupliciter responderi potest, juxta duplicem Thomistam sententiam: Aliqui enim existimant, quod licet cum fide non possit simul stare scientia clara de eadem veritate, bene tamen scientia obscura, qualis est Theologia; tota enim ratio, ob quam fides non potest esse cum aliis scientiis, de eadem veritate, est propter earum evidentiis, & fidelitatem certitatem. Dicunt ergo, quod licet nulla est repugnancia aliquid esse revelatum in alio principio, & immediate in ipso (v.g. quod Luna Eclipsim patitur, continetur in principio Astrologiae, & rursum in se ipso est experientia manifestissima) ita non repugnat, quod de eadem veritate sit fides, quae est immediate revelata, & Theologia, quae est de revelata mediante & virtualiter in principio Astrologiae, & juxta illam facile solvitur argumentum, distinguendo majorem. De eadem veritate non potest esse simul fides & scientia clara, seu exprincipiis evidentiibus & lumine naturali notis procedens, concedo majorem. Non potest esse scientia obscura, seu procedens exprincipiis obscuris, & per solum fidei lumen cognitis, nego majorem...

Secundo responderi potest, juxta aliorum sententiam, concessa majori, negando minorem, nempe quod Theologia & fides circa eandem veritatem versari possunt: nam quia intelligentia est habitus principiorum, & scientia conclusionum, non possunt esse de eadem veritate & objecto, fides utraque habeat claritatem, & evidentiis: ergo cum fides sit habitus principiorum Theologiae, & ipsa Theologia habitus conclusionum, de eadem veritate & objecto esse nequeunt, licet utraque sit obscura...

Confirmatur: Fides facit assentire veritatibus immediate revelatis, & propter testimonium dicentis duntaxat: Theologia vero assentire facit veritatibus mediante revelatis, & propter rationem deductam exprincipiis: Sed implicat contradictionem, ut aliquis eidem veritati tantum assentiat propter testimonium dicentis, & propter rationem deductam exprincipiis, cum assentire solum propter testimonium dicentis, quodlibet aliud movivum excludat: Ergo & quod habeat fidem & scientiam obscuram de eadem veritate & objecto. Unde ad probationem in contrarium, juxta illorum Auctorum sententiam, dicendum est, eandem veritatem posse esse revelatam immediate in seipsa, & mediante in principis fide divina creditis, sicque in diversis subjectis posse esse de illa fidem & Theologiam, non posse tamen eundem hominem simul de illa, fidem & Theologiam habere, quia ut habeat fidem, requiritur ut illam credat, solum quia immediate a Deo revelata est, & ab Ecclesia definita: qui autem Theologiam habet, non solum propter hoc illi assentit, sed etiam propter medium demonstrationis Theologiae. Unde sicut licet Philosophus Christianus cognoscat Deum esse unum, per duplex medium, scilicet Dei revelationem in Scripturis expressam, & medium demonstrativum, non tamen propterea...

§. II.

Duplici conclusione difficultas proposita resolvitur.

Deo primo: Theologiam, quae est in nobis viatoribus, esse proprie subalternatam scientiae Dei & Beatorum. Ita communitur nostri Thomistae, contra Recentesiores.

Probatur primo ex D. Thomae hic art. 2. ubi docet Theologiam eo modo se habere ad scientiam Dei, & Beatorum, quo se habet Perspectiva ad Geometriam, & Musica ad Arith...

ad Arithmeticum: sed Perspectiva proprie subalternatur Geometriae, sicut & Musica Arithmetica: ergo & Theologia scientia Dei, & Beatorum.

Confirmatur primo: Ideo Perspectiva ex Aristotele, & aliis Philosophis, subalternatur Geometriae, & Musica Arithmetica, quia eorum principia dependent a Geometria, & Arithmetica: Sed principia Theologiae non minus dependent a scientia Dei & Beatorum, quam principia Perspectivae & Musicae, a Geometria & Arithmetica: cum articuli fidei, qui sunt principia nostrae Theologiae, notificentur, & manifestentur in scientia Dei & Beatorum, sicut principia Perspectivae, & Musicae, demonstrantur, & notificantur in Geometria, & Arithmetica: Ergo non minus Theologia subalternatur scientia Dei & Beatorum, quam Perspectiva Geometriae, & Musica Arithmeticae.

Confirmatur secundo: Licet in scientijs ordinis naturalis, ad veram subalternationem, prater dependentiam illam principiorum, requiratur alia conditio, nempe quod subalternata contrahat objectum subalternantis, per aliquam differentiam accidentalem, ratione cuius habeat novam subalternationem, & sit radix novarum proprietatum, ut constat in Perspectiva, quae addit differentiam visibilibus, supra quantitatem continuum, quae est objectum Geometriae: & in Musica, quae addit differentiam tonori, supra quantitatem discretam, quae est objectum Arithmeticae: haec tamen conditio non requiritur in Theologia, quia cum ejus objectum sit infinitum & illimitatum, sine additione alicujus differentiae accidentalis, plures habet modos cognoscibilitatis & scilicet, ratione quorum potest diversitas terminare scientias: & cognosci per unam scientiam omnino supernaturalem, qualis est scientia Beatorum, & per aliam naturalem, quae per discursum, & lumen naturale intellectus, ex principijs illius supernaturalibus conclusiones deducit: qualem infra dicemus esse nostram Theologiam. Adde, quod in scientijs etiam naturalibus, & quae versantur circa objectum finitum & limitatum, additio differentiae accidentalis, supra objectum subalternantis, tendit tanquam in finem ad salvandam dependentiam illam principiorum: Ergo cum in nostra Theologia, talis dependentia subsistat, sine additione alicujus differentiae accidentalis ad objectum scientiae Dei & Beatorum, etiam sine tali conditione, in illa salvatur vera & propria ratio subalternationis. Consequenter patet, Antecedens vero optime explicatur a Cajetano, hic art. 2. Ideo enim requiritur ut subalternata contrahat objectum subalternantis per differentiam accidentalem, quia si objectum esset omnino diversum, non posset dependere a subalternante in principijs, neque etiam si esset omnino idem; nam in primo casu essent proflus diversa principia, in secundo proflus eadem. Neque etiam posset salvari illa conditio, si subalternata adderet objecto subalternantis differentiam specificam, aut proprietatem: quia eadem scientia agit de genere, & specie, & de proprietatibus naturae; unde in illo casu, non salvatur distinctio scientiarum, nec consequenter vera subalternatio.

Addunt aliqui cum Capreolo, quod quamvis haec conditio esset essentialiter, & indispensabiliter ad subalternationem requisita, tamen aliquo modo salveretur in Theologia, quae est in nobis viatoribus: illa enim addit supra objectum scientiae Dei & Beatorum, differentiam aliquam accidentalem, nempe revelabilitatem obscuram, virtutalem scilicet & mediata, per quam distinguitur a fide, & scientia beata, vel, ut alii dicunt, invidentiam negativam: objectum enim scientiae Dei & Beatorum, est evidens positive, cum petat ab intrinseco evidentiam & claritatem; objectum vero fidei est inevidens positive, quia ab intrinseco postulat obscuritatem & invidentiam: objectum autem Theologiae est inevidens negative: quia Theologia secundum se, & ex sua natura, non postulat obscuritatem & invidentiam, sicut fides, sed habet illam tantum per accidens adjunctam, ratione status & subiecti in quo reperitur, & in quo per accidens dependet a fide, gerente vices scientiae beatae.

12 Probatur secundo conclusio: Habitus Theologiae, acquiritur in patria, & deducens per discursum, & lumen naturale intellectus, conclusiones ex principijs notis lumine gloriae, vere & proprie subalternatur scientia Dei & Beatorum, quia omnimodo dependet ab illa, in evidentia suorum principiorum: Ergo cum habitus Theologiae, quem hic in via acquirimus, deducendo per discursum conclusiones ex principijs revelatis, & fide divina creditis (qui ut statim dicemus remanet in patria) non minus dependet in evidentia suorum principiorum, a scientia Dei & Beatorum, non minus etiam illis subalternatur.

13 Dico secundo, Theologiam quam hic in via per discursum acquirimus, remanere in patria. Haec conclusio sequitur evidentex ex procedenti: omnis enim scientia subalternata, ex se & ex natura sua, potest conjungi cum subalternante, illique continuari: ergo si Theologia sit subalternata scientiae Beatorum, ex se & ex natura sua postulat illi conjungi & continuari, ac proinde remanet in patria.

Probatur secundo, & simul destruitur praecipuum Adversariorum fundamentum, declarando differentiam, quae inter Theologiam & fidem reperitur: licet enim fides non remaneat in patria, beata tamen Theologia, Ratio differens est, quia fides est essentialiter obscura & inevidens, ac proinde impossibilis cum scientia beata, & clara Dei visione: Theologia vero non est essentialiter obscura, sed tantum accidentaliter, & ratione status, in quo per accidens dependet a fide, quae in nobis viatoribus gerit vices luminis gloriae, cui Theologia per se, & ex sua natura subordinatur in certitudine & evidentia suorum principiorum. Unde sicut caritas viae remanet in patria, & transit a libera in necessariam, quando homo mutat statum viatoris, in statum comprehensoris, ex eo quod libertas non est de essentia caritatis, sed solum modus quidam accidentalis, convenientis ei per accidens, & ratione status viae, in quo regular per fidem, & cognitionem obscuram: ita similiter, quia obscuritas non est de essentia Theologiae, sed tantum quidam accidentalis, per accidens illi convenientis, ratione subiecti, & status viae, Theologia in patria remanet, & transit de obscura in evidentem, quando homo mutat statum fidelis & viatoris, in statum beati & comprehensoris.

Confirmatur primo: Dona Spiritus Sancti, quae sunt in nobis viatoribus, v. g. donum sapientiae, & scientiae, remanent in patria, ut docet S. Thomas 1. 2. quaest. 68. art. 6. & tamen per accidens, & prout sunt in nobis viatoribus, dependent a fide, & per illam regularantur, cum in hac vita non detur evidentex cognitio de Deo, ut docet idem S. Doctor 2. 2. quaest. 8. & 9. Ergo similiter, quavis Theologia, per accidens, & ratione status, pendet a fide, & ab illa regularatur: quia tamen, per se & ex natura sua petit regulari per lumen gloriae, & scientiam beatam cui subalternatur, non minus remanent in patria, quam habitus caritatis, & donum sapientiae & scientiae. Unde S. Hieronymus in Epistola ad Paulinum, *Talem scientiam altissimam in terris, qua noscitur persequere in caelis*. Et D. Chrysostomus in cap. 12. Prima ad Corinthios, loquens de scientia & cognitione quam hic habemus de Deo, dicit, *Non abolitur scientia (scilicet in patria) sed demer esse non potest*.

Confirmatur secundo: Omnis habitus qui perit, vel perit per se, & per introductionem alterius habitus ipsi contrarii: sicut destruitur virtus temperantiae, quando adventit vitium ipsi oppositum, vel per accidens, cum perit subiectum in quo est, vel objectum de quo est: Sed Theologia neutro ex his modis perire potest in patria: Ergo in ea remanet. Minor quantum ad secundam partem constat: cum in patria non pereat subiectum Theologiae, scilicet intellectus hominis, vel Angeli, nec objectum ipsius, scilicet Deus. Probatur ergo quantum ad primam. In hoc (ut supra ostendimus) distinguitur Theologia a fide, quod fides est essentialiter obscura, & positive inevidens: Theologia vero est obscura accidentaliter tantum, & inevidens solum negative: Ergo licet fides opponatur lumine gloriae, & clara Dei visione, & per adventum ipsius destruat, non tamen Theologia.

Haec ratio illustrari potest ex D. Thoma 1. 2. quaest. 67. art. 3. ubi sic ait: *Quia perfectum est impossibile opponitur, impossibile est ea esse in eodem subiecto*. Et statim addit: *Est autem considerandum, quod impossibile quodlibet est de ratione rei, & pertinet ad speciem ipsius, & sicut definitio rationis pertinet ad rationem speciei aequi, & huiusmodi: & quia unum est idem numero manens, non potest transferri de una specie in aliam, inde est quod tali imperfectione habita, taliter species rei; sicut jam non est res vel equus, si est rationalis. Quandoque vera imperfectio non pertinet ad rationem speciei, sed accedit individuali secundum aliquod aliud, sicut alicui homini, quandoque accidit defectus rationis, in quantum imperatur in eo rationis usus, propter somnum, vel ebrietatem, vel aliquid huiusmodi. Patet autem quod tali imperfectione remota, nihilominus substantia rei remanet. Ergo. Cum ergo imperfectio obscuritatis & inevidentiae, non sit de ratione Theologiae, sed per accidens ei convenienti, ratione subiecti, & status viae, in quo per accidens dependet a fide, gerente vices scientiae beatae; ex hoc discursu D. Thome evidentex concluditur, Theologiam nostram in patria remanere.*

§. III.

Tria corollaria notari digna.

EX dictis inferes primo, in Beatis triplicem dari scientiam. Prima est perfecte supernaturalis, scilicet visio beatifica, quae eminentissimo modo habet rationem scientiae, quatenus per illam Beati cognoscunt in Deo quaedam principia, ut Deum esse immutabilem, omnipotentem, &c. Et in illis veritates quae se habent per modum conclusionum, ut Deum esse aeternum, creaturas esse possibile, &c. quas unico & simplicissimo intuitu vident, virtute luminis

luminis gloriae. Unde talis scientia non est formaliter discursiva, sed eminenter tantum & virtualiter, & a Theologia vocatur *Scientia beata*. Secunda est nostra Theologia, quam hic in via acquirimus, & quam diximus remanere in patria, & sita est formaliter discursiva, ex principijs enim lumine gloriae cognitis, & in Deo manifestatis, per discursum, & lumen naturale intellectus; deducit conclusiones quae per proprias species cognoscit extra verbum, & sic lumine gloriae non occurrit immediate ad assensum illarum, sed mediante lumine naturali intellectus & discurrentis, & ratiocinantis circa principia clare cognita, & in verbo manifestata: unde talis scientia non est perfecte nec entitative supernaturalis, sed imperfecte tantum, & radicaliter, seu praesuppositively, ut infra ostendemus de Theologia existente in nobis viatoribus, quae deducit suas conclusiones ex principijs obscurae revelatis. Tertia tandem scientia est pure naturalis, quam Beati habent de rebus naturalibus, per principia lumine naturali nota; & haec est multiplex specie, iuxta diversitatem specificam objectorum circa quae versatur, & remanet in Daemonibus; quia in illis, ut docet Dionysius, omnia naturalia integra remanent.

Inferes secundo: Illis qui hic in via fuerunt Theologi (ceteris paribus) plura cognoscere in patria extra verbum, per proprias species, hic in via proprio labore & studio comparatas, quam alios qui non fuerunt Theologi. Quia (ut ostendimus) habitus Theologiae in via acquiritur, remanet in patria, & extendit ad ea omnia clare videntia, quae in via obscurae cognoscuntur.

Inferes tertio: Theologiam quam hic in via acquirimus, non remanet in patria, solum ad ornatum, sed etiam ad exercitium. Ut enim exposuimus in quarto notabili, illi habitus remanent in patria, non solum ad ornatum, sed etiam ad exercitium, quorum exercitium non est impossibile cum statu beatitudinis: At discurrere, & per lumen naturale intellectus, ex articulis fidei clare visis, & in verbo manifestatis, conclusiones inferre, non repugnat statui beatitudinis: sicut cognitio verborum, quam Angeli habent de rebus, secundum quod habent esse in propria natura, non repugnat cognitioni matutinae, per quam illas cognoscunt secundum quod habent esse in verbo: Ergo habitus Theologiae remanet in patria, non solum ad ornatum, sed etiam ad exercitium.

§. IV.

Principia objectiones resolvuntur.

17 **Objicies** primo contra primam conclusionem: Scientia subalternans, teste Aristotele 1. Post debet dicere propter quid de principijs subalternantis, id est debet illa demonstrative probare: unde communiter dicitur, *ubi definitur Physicus, ibi incipit Medicus*: id est conclusiones scientiae subalternantis, qualis est Physica, debent esse principia subalternatae, qualis est Medicina: Sed scientia Dei & Beatorum, non dicit propter quid de principijs Theologiae: quia illa sunt articuli fidei, qui sunt indemonstrabiles, nec possunt probari per causam: Ergo Theologia illis non subalternatur.

Confirmatur: Scientia subalternans non debet attingere veritates, & conclusiones, quae in subalternata demonstrantur, alioquin ille scientia non distingueretur: Sed scientia Dei, cum sit infinita, attingit veritates, & conclusiones quae demonstrantur in nostra Theologia: Ergo &c.

Ad objectionem respondeo majorem esse veram in scientijs discursivis, quales sunt scientiae subalternantes ordinis naturalis, fecus autem quando subalternans non est discursiva, ut contingit in proposito. Unde ad salvandam subalternationem Theologiae, ad scientiam Dei & Beatorum, sufficit quod in illis articulis notis fidei notificentur, & clare cognoscantur, non autem requiratur quod demonstrantur. Adde quod, in scientia Dei & Beatorum, demonstrantur plures articuli nostrae fidei (ut quod Deus sit trinus in personis, omnipotens, aeternus, &c.) per naturam divinam tanquam per causam virtutalem, seu rationem a priori divinum attributorum: licet enim scientia Dei & Beatorum, non sit formaliter discursiva, virtualiter tamen discurret, quatenus unico & simplicissimo intuitu, videri effectus in causis & conclusiones in principijs.

Ad confirmationem dicendum est primo: Majorem esse veram, quando scientia subalternans est finita & limitata, quales sunt scientiae subalternantes ordinis naturalis: fecus vero, si sit infinita, & comprehensiva, qualis est scientia Dei: tunc enim debet ad omnia se extendere, nec solum attingere principia, sed etiam conclusiones scientiae subalternatae.

Secundo dicitur potest, majorem esse quidem veram in scientijs naturalibus, propter idem lumen naturale, & eundem modum procedendi, qui in illis reperitur; non tamen in supernaturalibus, ratione opposita; sufficit enim ad diversitatem, & subalternationem scientiarum, quod

procedant sub diversa ratione formali, sive sub diverso lumine, quorum unum dependeat & subordinetur alteri, ut contingit in nostra Theologia, respectu scientiae beatae.

18 **Objicies** secundo: Omnis scientia subalternata habet objectum contractius, quam subalternans, ut constat in Musica, & Perspectiva, quae limitant & contrahunt objectum Arithmeticae & Geometriae, per aliquam differentiam accidentalem, quam illi superaddunt: Sed Theologia habet idem omnino objectum, ac scientia Dei & Beatorum, scilicet Deum sub ratione Deitatis, ut constat ex dicendis articulo sequenti: Ergo ipsi non subalternatur.

Respondeo primo, majorem esse veram, quando scientia subalternans versatur circa objectum finitum & limitatum: tunc enim subalternata debet illud contrahere, per aliquam differentiam accidentalem, ratione cuius habeat novam scilicet, & sit radix novarum proprietatum, quae in illa demonstrantur: fecus autem quando subalternans versatur circa objectum infinitum, & illimitatum: illud enim, ratione suae infinitatis, sine additione alicujus differentiae accidentalis, plures habere potest modos cognoscibilitatis, & scilicet, ratione quorum, prout sublat diversis luminibus, diversas potest terminare scientias, ut antea exposuimus.

Respondeo secundo, quod licet Deus sit in se simplicissimus, ut tamen subest lumine gloriae, sub qua ratione est objectum scientiae Beatorum, magis late patet, & plura in eo cognoscuntur, quam ut subest lumine fidei, & obscura revelationis, sub qua ratione est objectum nostrae Theologiae: quare illa habet objectum contractius, & minus late patens, quam scientia Beatorum cui subalternatur.

19 **Objicies** tertio: Non est proprie subalternatio inter scientiam, & habitum primorum principiorum, ut docent Philosophi, quando agunt de subalternatione scientiarum: Sed scientia beata est habitus primorum principiorum respectu Theologiae, cum per lumen gloriae, & visionem beatam, articuli fidei, qui sunt principia nostrae Theologiae, manifestentur, & revelentur: Ergo inter Theologiam, & scientiam beatam, non est vera & propria subalternatio.

Respondeo scientiam beatam habere simul rationem scientiae subalternantis, & habitus primorum principiorum, respectu nostrae Theologiae: quatenus enim uno & simplicissimo intuitu, fertur in essentiam divinam, & in omnia quae in ea sunt formaliter, habet rationem habitus principiorum: in quantum vero sic videt essentiam divinam, ejusque attributa, ut cognoscat unam esse causam virtutalem, & rationem a priori alterius, habet rationem scientiae, & ipsa hoc modo sumpte dicitur Theologiam nostram proprie subalternari.

20 **Objicies** ultimo contra secundam conclusionem: Apostolus 1. ad Corinthios 13. docet quod in Caelo lingua cessabit, & scientia destruetur: Ergo Theologia non remanebit, sed destruetur in patria.

Confirmatur: Advieniente perfecto, evacuat imperfectionem, ut ibidem dicit Apostolus: Sed Theologia nostra, cum sit obscura, & inevidens, est cognitio imperfecta: Ergo destruetur, advieniente visione beatifica, quae est perfecta cognitio.

Respondeo quod sicut quando Scriptura dicit, quod elementa post diem iudicii dissolvantur, hoc non intelligitur de destructione quantum ad substantiam, sed solum quantum ad statum, vel modum, quatenus scilicet mutabuntur in statum perfectiorem: ita similiter quando Apostolus dicit, quod scientia destruetur, hoc non debet intelligi de destructione quantum ad substantiam, sed solum quantum ad modum obscuritatis, vel inevidentiae, quem nunc habet, vel quantum ad modum operandi imperfectum, scilicet, per conversionem adphantasmata, & per species a sensibus acceptas: utique enim hic modus cognoscendi in patria destruetur, quia tunc (ut docet D. Thomas super hunc locum Apostoli) non erit ex necessitate, sed ex electione conversio adphantasmata. Et hunc esse sensum Apostoli patet satis ex contextu litterae, & subdit enim: *Cum autem venerit quod perfectum est, evacuabitur quod est imperfectum*. Quod statim probat exemplo parvulorum, quorum imperfecta sapientia, & loquela destruitur cum aetate: non enim destruitur eorum sapientia & loquela simpliciter, sed quantum ad imperfectionem; quia adulti melius sapiunt, & loquuntur.

Ad confirmationem dicendum enim eodem Sancto Doctore 1. part. quaest. 58. artic. 7. ad 3. *Quod veniente perfecto, evacuatur imperfectum, quod est oppositum: sicut fides quae est eorum qui non videntur, evacuatur, visione veniente*. Non autem necesse est, quod advieniente perfecto, evacuetur imperfectum, quod ei non opponitur: Sicut quia imperfectio cognitionis versipertina, non opponitur perfectioni cognitionis matutinae, per illam non evacuatur, ut ibidem docet Sanctus Thomas. Unde cum Theologia nostra non opponatur visioni beatae, quia non importat inevidentiam positivam, sicut fides, sed negativam

tantum (ut ante exposuimus) non evanescat adveniente visione, sicut fides, sed potius perficitur, & consummatur, sicut caritas, vel sicut donum scientia, & sapientia, sicutque virtutes, & dona, quae non repugnant finali beatitudinis.

ARTICULUS III

Quaedam de subjectum vel obiectum nostrae Theologiae.

S. I.

Quibusdam generalis difficultates resolvitur.

Notandum primo ex Capreolo quest. 4. prologi, art. 1. concludi quod in quolibet scientia, aliquo modo differunt subjectum, & obiectum: obiectum enim scientie est conclusio in illa demonstrata: subjectum vero est illud quod subiacet in conclusionibus, & de quo praedicantur aliquid, seu passionem demonstrantur. Verum tamen secundum communem Theologorum usum, subjectum & obiectum, pro eodem committeri accipiuntur, & idcirco in titulo quaerimus, quodnam sit subjectum, vel obiectum Theologiae? Notandum secundo obiectum esse duplex, aliud materiale, aliud formale. Obiectum materiale, dicitur illud quod non per se & ratione sui attingitur a scientia, sed ratione obiecti formali. Formale autem est illud quod per se & ratione sui consideratur: verbi gratia in potentia viviva, coipus est obiectum materiale, quod non percipitur ratione: sui, sed ratione coloris quo afficitur: ipse vero color, qui percipitur ratione sui, dicitur obiectum formale.

Notandum tertio cum Cajetano, hic artic. 3. obiecti formales duas esse rationes formales distinguendas: aliam quae dicitur ratio formalis qua: aliam quae vocatur ratio formalis sub qua. Ratio qua est res ipsa quae a potentia, vel scientia percipitur: ratio sub qua illa dicitur, qua mediante ratio qua in esse rei consideratur: verbi gratia in eadem potentia viviva, ratio qua, est color: ratio vero sub qua, est lux, quia mediante luce visus percipitur colore.

Notandum quarto, aliquid posse dici revelatum dupliciter. Primo, formaliter & immediate, sicut revelatum est, Deus esse trinum, Christum esse hominem. Secundo, virtualiter & mediate, quando scilicet, in re immediate revelata, alia virtualiter continetur, vel tanquam effectus in causa, vel ut proprietates in essentia, quae per discursum deducitur: quo pacto in ista propositione, Christus est homo, haec, Christus est virtibilis, virtualiter, & mediate censetur revelata. His praesuppositis,

1. Obiectum formale & specificativum Theologiae esse Deum, sub ratione Deitatis, ut dicitur sub revelatione virtuali: ita quod ipsa Deitas sit ratio formalis qua: revelatio vero divina, virtualis & mediatum ratio formalis sub qua. Obiectum autem materiale, extensivum, & terminativum, quodcumque revelatum a Deo. In hac sententia sic explicata iam tere omnes conveniant: quamvis olim quidam antiqui Theologi assignaverint alia diversa obiecta, ut res & signa; Christum ut Redeptorem, vel opus nostrae reparationis; Deum ut praedicatorum, vel ut ultimum finem, sicut meritorium, & similia attendentes. Inquit S. Doct. hic art. 7. ad ea quae ostendantur in ista scientia, non ad rationem secundam quam consideratur.

Prima pars conclusionis, quae asserit Deum sub ratione Deitatis, esse obiectum formale specificativum Theologiae, probatur duplici ratione D. Thoma loco citato. Prima est: illud censetur esse obiectum formale & specificativum cuiuslibet scientie, cuius cognitio principaliter quaeritur, & ad quod reducantur cetera omnia quae in ea tractantur: Sed cognitio Dei per se primo quaeritur in Theologia, quodcumque in ea tractatur, reducantur ad Deum sub ratione Deitatis: Ergo Deus sub hac ratione, est obiectum formale Theologiae. Major constat, Minor vero probatur. Nam cum Theologia, ut nomen ipsum significat, sit sermo, vel consideratio de Deo, rebusque divinis, cognitio Dei est illud quod per se primo in illa quaeritur. Item quodcumque ab illa consideratur, vel sunt ipsemet Deus, vel aliquid ad illum pertinens; aut per modum proprietatis, ut attributa: vel ut effectus ab ipso procedens, ut creaturae, de quibus agitur in prima parte: vel tanquam media ad ipsum conducentia, & ordinata, sicut actus humani, leges, gratia, virtutes, incarnatio, & sacramenta, de quibus in secunda & tertia parte disputatur: Ergo, &c.

2. Confirmatur: Sublato obiecto formali, tollitur scientia: Sed quamvis nullum esset opus meritorium, nec ulla sacramenta a Christo instituta; & licet Verbum Divinum carnem humanam non assumpisset, non propterea tolleretur Theologia: Ergo illa non sunt obiectum formale ipsum. Major constat, Minor vero probatur. Quamvis

enim illa non darentur, Theologia posset inferre plures conclusiones de Deo, & eius attributis, & probare Deum esse aeternum, quia est immutabilis; infinitum, quia est ens per essentiam; intelligentem & scientem, quia est immaterialis: & cetera attributa per naturam divinam, tanquam per causam virtuale, seu rationem a priori, demonstrantur: Ergo, &c.

Secunda ratio D. Thoma sic procedit: Idem debet esse obiectum, seu subjectum principiorum, & totius scientie, cum tota scientia virtute continetur in principis: Sed Deus sub ratione Deitatis, est subjectum, vel obiectum principiorum Theologiae, nempe articulo fidei: Ergo, &c. Minor probatur: nam fides quae praebet principia Theologiae, cum sit virtus Theologica, habet pro obiecto formali & specificativo Deum sub ratione Deitatis. Licet enim veritas prima dicitur a D. Thoma 2. 2. q. 1. art. 1. obiectum fidei: tamen, ut Cajetanus ibidem S. Ad evidentiam docet, non sunt diversa, Deum esse obiectum fidei, sub ratione Deitatis, aut veritatis: sicut nec ens, aut verum, esse obiectum intellectus: Ergo, &c. Ex quo probata manet secunda pars conclusionis, quae affirmat quod Deus, sub ratione Deitatis, est ratio formalis qua Theologiae. Ut enim exposuimus in tertio notabili, ratio formalis qua alicuius potentia, vel habitus, est illa quae per se primo attingitur, a tali potentia, vel habitu, & ratione cuius alia percipiuntur: unde cum Deus sub ratione Deitatis, sit id quod per se primo a Theologia attingitur, & in ordine ad quod omnia alia obiecta considerantur, illa est eius ratio formalis qua.

Secunda vero pars, quae asserit revelationem virtualem, & mediatam, esse eius rationem formalem sub qua, evidenti ratione demonstratur. Theologia enim est habitus distinctus a fide, a Metaphysica, alique scientiis naturalibus; & quasi medius inter illas: non possit autem ab illis distingui, nec inter eas mediare, nisi haberet pro ratione formali sub qua, revelationem virtualem, & mediatam: si enim eius ratio formalis sub qua, esset revelatio formalis, & immediata, converteret cum fide, quae nimirum divina revelationi immediata: si autem non dependeret a revelatione virtuali, & procederet ex principis solo lumine naturali notis, non distingueretur a scientiis naturalibus; praesertim a Metaphysica, quae Deum respicit, ut cognoscibilem ex creaturis, & lumine naturali intellectus: Ex quo probata etiam manet ultima pars. Illud enim censetur esse obiectum materiale, extensivum & terminativum alicuius scientie, quod subest eius rationi formali sub qua, & ad quod illa se extendit & terminatur: Sed quodcumque ens revelatum a Deo, subest rationi formali sub qua Theologiae, nempe revelationi virtuali; & Theologia potest ad illud se extendere, illudque contemplari sub tali lumine divine revelationis mediate, & virtuali: Ergo quodcumque ens revelatum a Deo est obiectum materiale extensivum, & terminativum Theologiae nostrae.

S. II.

Solvuntur Objections.

Obijctio prima: Nulla scientia probat de suo obiecto quod sit, sed supponit; ut dicitur i. Poster. Sed Theologia probat Deum esse, ut sequenti tractatu patebit: Ergo Deus non est obiectum Theologiae. Respondeo quod existentia subjecti, non potest probari ab aliqua scientia a priori, & per medium proprium, & intrinsecum: bene tamen a posteriori, per medium ab alia scientia mutuaum, licet sub deserviens & ministrans, & sic Theologia demonstrat existentiam Dei, rationibus desumptis a Metaphysica, quae ministrat Theologiae. Adde quod existentia Dei ut Auctoris supernaturalis, a Theologia non probatur, sed pars creditur, & sic est proprie subjectum eius, solum autem e rationibus Metaphysicis probat Deum esse, ut auctorem naturalem.

Obijctio secunda: Obiectum adaequatum scientiae, praedicari debet de omnibus partibus illius, & esse causa adaequata omnium proprietatum quae in ea demonstrantur: Sed Deus sub ratione Deitatis, non habet illas conditiones: Ergo non est obiectum adaequatum Theologiae. Major patet, Minor probatur: Deus enim non praedicatur de Angelo, vel homine, & talis obiectis, de quibus in Theologia disputatur: item Deus sub ratione Deitatis, non est causa innascibilitatis, verbi gratia, quae est in Patre, alias talis proprietates compereret cuiuslibet personae divinae, in qua Deitas reperitur; & sic Filius & Spiritus Sanctus essent innascibiles.

Respondeo negando Minorem: ad eum primum probationem dicendum est, obiectum adaequatum scientiae praedicari debere de omnibus partibus illius, vel in recto, vel in obliquo; & hoc secundo modo Deum praedicari de homine, & Angelo, ceterisque obiectis, de quibus in Theologia tractatur: quia illa, vel sunt ipsemet Deus, vel

vel aliquid Dei, eius scilicet proprietates, vel effectus, vel media ad ipsum conducentia, ut ante exposuimus. Ad fecundam probationem, respondetur obiectum formale scientiae debere esse radicem, & principium omnium proprietatum, quae in ea demonstrantur, vel secundum se, vel quatenus reperitur in particularibus speciebus determinatum: sic ens mobile, ut determinatum ad corpora caelestia, & elementaria: est causa proprietatum, quae de elementis, & corporibus caelestibus, in Physica demonstrantur, unde ad hoc ut Deus sub ratione Deitatis sit obiectum adaequatum Theologiae, satis est quod Deitas, ut determinata ad personam Patris, & modificata per relationem Paternitatis, sit radix innascibilitatis.

Obijctio tertio: Illud omne pertinet ad obiectum formale quod specificativum Theologiae, cui immediato convenit ratio formalis sub qua ipsius Theologiae: At non solum Deo sub ratione Deitatis, sed etiam omni enti supernaturali immediate convenit ratio formalis sub qua Theologiae: Ergo non solum Deus, sed etiam omne ens super-naturale, pertinet ad obiectum formale Theologiae. Minor patet, nullum enim est ens super-naturale, quod non possit immediate & per se revelari, & quod magis est, potest independenter ab ipso Deo ut auctore supernaturali revelari: nec desineret esse Theologia, quamvis Deus non fuisset ipse revelatus per lumen super-naturale, dummodo supponeretur cognitum naturaliter, & alia entia super-naturalia per fidem revelarentur. Major vero probatur inductione in omnibus scientiis naturalibus, in quibus non assignatur aliquid ens particulare pro obiecto formali & adaequato: sed illud omne quod abstractit a materia singulari, sensibili, aut intelligibili; & ut omne effugium praecludatur, & paritas sit adaequata: quamvis aliqua illarum scientiarum habeant unum obiectum principale, ad quod omnia alia de quibus tractant, referunt; ut patet in Metaphysica respectu Dei, & in Logica respectu Demonstrationis, ad quam omnes aliae secunda intentiones ordinantur; quia tamen in Metaphysica, non solum Deus, sed etiam alia entia creata, & in Logica, non solum Demonstratio, sed etiam aliae secunda intentiones, participant rationem formalem sub qua praedictarum scientiarum, & sunt obiecta per se scibilia ab illis quamvis per impossibile, nec Metaphysica Deum, nec Logica Demonstrationem considerarent; ideo obiectum Metaphysicae non est solum Deus, sed omne ens abstrahens a materia intelligibili, nec obiectum Logicae sola Demonstratio aut Syllogismus, sed omne ens rationis secundo intentionale. Ergo similiter in proposito, quamvis Deus sit obiectum principale Theologiae, non erit tamen eius obiectum adaequatum, sed omne ens divinum super-naturale inspiratione cognoscibile. Unde D. Thomas in prologo sententiarum quest. 1. art. 4. asserit ens divinum per inspirationem cognoscibile, esse subjectum Theologiae; & paulo infra addit quod Deus non est eius subjectum, nisi sicut principaliter intantum.

Hoc argumentum videtur sine dubio opinionem illam reddere probabilem. Respondeo nihilominus distinguendo primum maiorem. Illud omne pertinet ad obiectum formale quod specificativum Theologiae, cui immediato convenit ratio formalis sub qua ipsius Theologiae: si conveniat immediate immediate excludente solum discursum, nego maiorem: immediate excludente etiam ordinem, dependentiam, & attributionem ad aliud, concedo maiorem, & sub eadem distinctione, nego Minorem. Ad probationem eius ibi subjunctam, transeat quod nullum sit ens super-naturale, quod non possit revelari independenter a revelatione super-naturali Dei sub ratione Deitatis: nego tamen in hoc casu remanens Theologiam, aut fidem divinam, saltem ejusdem speciei cum ea quam habemus modo: fides enim nostra est virtus Theologica, hoc est immediate & per se primo respiciens Deum tanquam obiectum suum specificativum: in casu autem posito, sicut non respiceret Deum, ita non esset Theologia, nec scientia aliorum entium super-naturalium esset Theologia, hoc est scientia de Deo, ut nomen sonat, sed alia quaedam fides & scientia super-naturalis, a nostris specie distincta, utpote quae diversum obiectum specificativum per se respicerent. Ad probationem vero Majoris, concedo Antecedente, & omnibus quae in eius exemplum adducuntur, nego consequentiam & paritatem, ratio discriminis est, quia finis intrinsecus & essentialis scientiarum de quibus fit mentio in argumento, non est cognitio alicujus partialis obiecti, nec alia omnia minus principalia considerant solum propter principale, sed etiam propter se: finis autem intrinsecus & essentialis nostrae Theologiae, & fidei, est cognitio solius Dei; aliorum vero objectorum minus principalium, tantum propter Deum, & in ordine ad ipsum: unde omnia alia obiecta minus principalia, erunt tantum obiecta fecundaria & materialia, solum autem Deum obiectum formale primarium & adaequatum: sicut respectu caritatis, solum Deus est obiectum specificativum, proximus autem, Theol. Thomae. Tom. I.

quia non amatur nisi in ordine ad Deum, est obiectum fecundarium & materiale. Hujus exemplum reperitur etiam in quibusdam scientiis naturalibus; Medicina enim, quamvis sub eadem abstractione, corpus humanum, & plura alia considerat, puta herbas, mixta, simplicia, &c. quia tamen illa omnia considerat solum in ordine ad corpus humanum sanabile: solum corpus humanum sanabile, est obiectum ejus formale specificativum & adaequatum, alia vero sunt tantum obiecta fecundaria & materialia: cujus ratio radicalis esse potest, quia habitus praedicti specificantur primario a fine ad quem ordinantur, non vero ab aliis quae in ordine ad finem considerant: Medicina autem est scientia practica, & similiter Theologia nostra, modo articulo sequenti explicando; alia vero scientia, de quibus fit mentio in argumento, sunt simpliciter speculativa, nec habent alium finem intrinsecum, quam cognitionem suorum obiectorum.

Ad locum vero Divi Thomae desumptum ex prologo sententiarum, varie respondent Thomista: Cajetanus enim dicit quod Divus Thomas non asserendo, sed opinando illud dixit. Capreolus vero asserit Sanctum Doctorem loqui de subjecto materiali & extensivo. Alii existimant, ipsum usurpare nomen entis divini, prout est analogum analogia attributionis; subindeque supponere pro principali analogato, scilicet Deo: quod confirmat exemplo sani, quod est obiectum medicinae, quod ibidem a Divo Thoma adducitur. Si vero alicui nulla istarum respon-sionum placeat, non existimo de hoc multum esse curandum, cum in praesenti articulo fus summa, tanquam in suo testamento, Sanctus Doct. clarissime suam mentem expresserit.

Obijctio ultimo contra tertiam partem conclusionis: Ratio formalis sub qua obiecti scientiae, debet esse illi intrinseca: Sed revelatio virtualis, cum fundetur in extrinseco Dei testimonio, non est quid intrinsecum obiecto Theologiae: Ergo non est eius ratio formalis sub qua.

Respondeo majorem esse veram in scientiis naturalibus, non autem in Theologia, quia scientia naturales procedunt ex lumine naturali intellectus primorum principiorum, in qua suas conclusiones resolvunt: Theologia vero procedit ex articulis fidei; & in extrinseco Dei dicentis seu testificantis auctoritate fundatur, ac in ipsam ultimo suas conclusiones resolvit.

S. III.

Corollaria praecedentis doctrinae.

EX dictis colliges primo, quod alio modo Theologia considerat Deum, quam Metaphysica, quae dicitur Theologia naturalis: Metaphysica enim agit de Deo, ut per creaturas cognoscibili, ita ut creaturae se habeant, ut gradus quibus ascendimus, & elevamur ad Deum cognitionem, iuxta illud ad Rom. 1. invisibilia Dei per ea quae facta sunt intellecta conspiciuntur: Theologia autem primo aspectu considerat Deum, ejusque attributa; & ex consideratione Dei, tanquam prima cause, & primi principii, procedit, & descendit ad cognitionem creaturarum. Unde in Metaphysica, prior est consideratio creaturarum, quam Dei: in Theologia & contra, prior est consideratio Dei, quam creaturarum. Quare (ut infra dicemus) illa est nobilior, & perfectior Metaphysica, alique scientis ordinis naturalis, & est veluti quadam expressio, & imago divine scientiae & sapientiae, quae ut dicit Dionysius cap. 7. de divinis nominibus, scriptam cognoscens seipsum aliam.

Secundo colliges contra Vasquez, in haereticis non esse veram Theologiam, illamque specie distinguant a nostra: quia nostra deducit suas conclusiones ex principis, fide divina creditis, & habet pro ratione formali sub qua, revelationem virtualem: Theologia autem haereticorum deducit suas conclusiones ex principis fide sola humana creditis; nec habet pro ratione formali revelationem divinam; sed traditionem humanam; unde illa est potius fides humana, vel opinio, quam scientia. Quare Dionysius cap. 2. de divinis nominibus, loquens de illo qui divinis eloquiis resistit, qualis est haereticus: Longe, inquit, omnia erit a nostra Theologia, & curandum non est illius manducationem ad Theologiam scientiam. Item Augustinus Lib. 14. de Trin. cap. 1. dicit Theologiam esse scientiam, quae fides saluberrima signatur, & vivitur, defenditur, & roboratur. Ex quo intares, in Theologo qui amittit fidem circa aliquem articulum non remanere Theologiam ejusdem rationis cum ea, quae est in Catholicis, sed quasi quoddam illius cadaver; amissa enim fide, non potest amplius vivere nec subsistere Theologia.

Dices: Haereticus nullo modo habitat circa principia, & conclusiones Theologiae: Ergo habet de illis certitudinem, & consequenter scientiam.

Respondeo Haereticos habere de articulis fidei, & de conclusionibus Theologiae, solum certitudinem quamdam subje-

subjectivam, que est quadam pertinencia, orta vel ex illo...

34 Colliges tertio, conclusiones Theologicas, formaliter qua tales...

35 Advertendum tamen est, quod ille qui negaret aliquam conclusionem Theologicam...

Colliges quarto: Theologiam esse unam specie infima scientiam...

Probatur hoc collarium ratione D. Thomae: Unitas potentia & habitus consideranda est...

36 Notandum est primo cum Cajetano hic §. Ad evidentiam: Ad unitatem aut distinctionem scientiarum...

37 Notandum secundo: hoc interesse discrimen inter Theologiam...

malis sub qua, non est immaterialitas, sed revelatio virtualis...

Dices primo: Omnes Mathematicae ad minus differunt specie, & tamen considerantur sub eodem...

Respondeo primo, rationem sub qua in Mathematicis, & aliis scientiis naturalibus...

Respondeo secundo, omnes scientias Mathematicas, convenire quidem in eadem abstractione...

Dices secundo: Omnes conclusiones Theologicae non attinguntur sub revelatione virtuali...

Respondeo: primo negando antecedentes, ad cuius probationem, nego Minorem...

Secundo: dici potest, quod quando propositio lumine naturali nota, conjungitur cum altera de fide...

cum potentia intellectiva, participat modum quandam intellectualitatis, & veluti radium quemdam...

ARTICULUS IV.

An Theologia sit eminenter formaliter Speculativa & practica?

§. I.

Quibusdam praemissa, conclusio affirmativa sciatur.

40 Notandum primo, aliquam perfectionem contineri posse in aliquo tripliciter: nempe formaliter tantum...

Notandum secundo, inter habitum speculativum & practicum, hanc esse differentiam: quod primus sit in sola veritatis contemplatione...

Notandum tertio, ea quae sunt dispersa in inferioribus uniri & conjungi in superioribus...

41 Dico, Theologiam esse eminenter formaliter speculativam & practicam, magis tamen esse speculativam...

Probatur: primo conclusio ex principiis articulo precedenti statuitur: Ut enim ibidem ostendimus...

42 Confirmatur primo: donum scientiae magis & principaler speculationem respicit, quae homo ficit...

Confirmatur secundo: Metaphysica est speculativa, quia agit de Deo ut primo principio, moraliis vero practica...

Confirmatur tertio: Quae sunt diversa in inferioribus, uniantur in superioribus, ut docet Dionysius...

Probatur secundo: ratione quam indicat D. Thomas hic articulo 4. his verbis: Licet in Philosophiis...

§. II.

Solvuntur objectiones.

Obijcies primo: Duae differentiae oppositae, divisivae alicujus generis, non possunt eidem speciei convenire...

Respondeo negando Minorem: practicum enim & speculativum, non sunt differentiae divisivae scientiae ut sic...

Dices, Metaphysica etiam considerat Deum, & tamen est pure speculativa: Ergo haec ratio nulla est.

Respondeo secundo, quod licet daretur Metaphysicam respicere Deum sub ratione Deitatis...

Obijcies secundo: si Theologia esset simul speculativa & practica, quilibet etiam ejus actus esset speculativus...

Respondant aliqui negando minorem: ad cuius probationem, negat substantivum: immo, inquit, quilibet predictarum conclusionum, est simul speculativa & practica...

Secundo tamen responderi potest, negando sequelam majoris, sicut enim licet anima rationalis sit eminenter formaliter vegetativa & sensitiva, quilibet tamen ejus actus non est vegetativus & sensitivus: ita etiam habitus Theologiae fit eminenter formaliter speculativus & practicus, non requiritur tamen, ut quilibet ejus actus utramque rationem habeat, quia quilibet actus non fertur ad omnia quae pertinent ad habitum: unde licet quilibet actus debeat participare rationem formalem habitus, non est tamen necessarium, quod illum formaliter & adequate participet: est enim illa fit formaliter indivisibilis, virtutiter tamen divisibilis est, & uni actu inaequaliter convenire potest.

ARTICULUS V.

An Theologia fit certior aliis scientiis & habitibus naturalibus?

§. I.

Tria praeferuntur ad resolutionem quaestiones necessariae.

Notandum primo: quod sicut duplex est veritas, una objectiva, quae est in rebus ipsis; & alia formalis, quae consistit in intellectu cognoscente, ut docetur in Metaphysica: ita & duplex certitudo, una objectiva, quae est firma & invariabilis objecti determinatio; alia formalis, seu subjectiva, quae est firma adhesio intellectus ad verum. Et haec adhuc est duplex: una impropria, quae oritur ex sola motione & imperio voluntatis, determinantis intellectum ad attendendum alicui objecto, ut contingit in Haereticis, qui non credunt ex motivo divinae revelationis, sed ex eo quod judicant unum articulum fidei esse credibilem, non vero alium: & haec magis dicenda est pertinacia quam certitudo: altera propria, quae oritur ex efficacia mediae, vel rationis determinantis intellectum ad attendendum veritati, & de hac solum procedit questio.

Notandum secundo: aliquam scientiam, vel habitum, posse dici duobus modis alio certiores: Primo quoad se, quia scilicet ex se, & ex sua natura, firmiores habet causas suae certitudinis. Secundo quoad nos, quando scilicet certitudo est magis connaturalis, & proportionata nostro intellectui, magisque illum fatiat & quietat, quod contingit, quando certitudo est conjuncta cum claritate & evidentiâ.

Notandum tertio: aliud esse quod aliquis habitus vel scientia sit certior prout est in nobis, & aliud quod sit certior quoad nos. Ad primum enim sufficit, quod talis habitus vel scientia, ut recepta in nostro intellectu, & quatenus illum informat, majorem et tribuat certitudinem, & adhaerentiam ad verum: ad secundum vero requiritur insuper quod talis certitudo sit magis connaturalis, & proportionata intellectui nostro, magis illum fatiet & quietet, magisque ab illo motus haesitationis & dubitationis excludat. Quae distictio diligenter annotanda est, ex ejus enim inadvertentis frequens contingit apud aliquos Recentiores haesitatio, & equivocatio in hac materia.

§. II.

Triplex conclusio statuitur.

Deo primo: Theologiam certiores esse quoad se, quilibet scientia, & habitu naturali, non solum certitudine objectiva, sed etiam subjectiva. Ita D. Thomas hic art. 5. & omnes ejus discipuli, contra aliquos recentiores.

Prima pars conclusio est evidens. Illa enim scientia est certior certitudine objectiva, quae versatur circa objectum magis certum, magisque immutabile, & necessarium: Sed Deus, qui est objectum Theologiae majorem habet certitudinem, & immutabilitatem, ac necessitatem essendi quam omnia alia entia creata, quae sunt objecta aliarum scientiarum: Ergo Theologia certior est, certitudine objectiva, omnibus aliis scientiis & habitibus ordinis naturalis.

Secunda vero pars, in qua major difficultas, sic ostenditur: Certitudo formalis, seu subjectiva, oritur ex efficacia, & infallibilitate mediæ determinantis intellectum ad attendendum veritati, ut declarantur in primo notabili: Sed mediæ cui Theologia innotat, & quo utitur ad probandas veritates, quae in ea demonstrantur, est magis certum, magisque infallibile, & immutabile, quam mediæ ex quibus scientia naturales procedunt ad probandas suas conclusiones: Illae enim utuntur mediis & principiis pure naturalibus: Theologia vero principiis revelationis, & fide divina creditis, quae majorem habent certitudinem & infallibilitatem, quam principia luminis pure naturali cognita, ut docent Theologi a. 2. quæst. 4. artic. 8. & colligitur ex illis verbis Christi Lucae 21. *Celum & terra transibunt, verba autem mea non praeteribunt. Quorum verborum sensus est (ut exponunt Sancti Patres) veritates totius naturae potius delentur, quam verborum Christi. Unde Augustinus Lib. 7. Confess. cap. 10. Facilius dubitentem vivere me, quam esse vera quae aedico.*

Confirmatur primo: Ille habitus dicitur certior quoad se, qui habet majores & firmiores causas suae certitudinis & infallibilitatis: At si fides, & consequenter Theologia, quae illi innotat, majores & firmiores habet causas suae certitudinis, & infallibilitatis, quam scientia naturalis: Ergo aliter certior quoad se. Major constat ex primo notabili. Minor vero sic probatur. Assensus primorum principiorum, & veritatum naturalium, est a natura nos movente ad illum, assensus autem fidei est a motione, & impulsu Spiritus Sancti, excitantis piam affectionem ad credendum, ut docetur in tractatu de fide: Sed Spiritus Sanctus movens nos ad credendum, est causa firmiter, & infallibiliter: quam natura movens nos ad assensum primorum principiorum & veritatum naturalium: Ergo, &c.

Confirmatur secundo: Magis repugnat quod Deus erret vel mentiarur immediate per seipsum, quam per causam secundam: At si in assensu fidei vel Theologiae posset esse error, vel falsitas, Deus immediate per seipsum erraret, aut mentiarur: cum fides nitatur divina veritati, & infallibilitati ac evidentiâ cognitionis divinae: unde Richardus a Sancto Victore, *Domine, si error est quod credimus, a te decepti sumus. Si autem esset error in assensu primorum principiorum, & veritatum naturalium, Deus erraret solum mediante causa secunda, quam ut aucthor luminis naturalis moveret ad attendendum illis principiis, & veritatibus revelatis: Ergo magis repugnat reperiri errorem in assensu fidei, vel Theologiae, quam in assensu primorum principiorum, & veritatum naturalium.*

Confirmatur tertio: Certitudo supernaturalis superat & transcendit certitudinem totius naturae: Sed certitudo fidei, & Theologiae, quae illi innotat, supernaturalis est: certitudo vero scientiarum naturalium, est pure naturalis, & sicut intra limites naturae: Ergo certitudo fidei superat certitudinem scientiarum naturalium.

Dico secundo, Theologiam non solum secundum se, vel prout est in Deo, & Beatis, sed etiam prout est in nobis victoribus, & prout informat intellectum humanum, instructum habitu fidei, certiores esse qualibet scientia, & habitu ordinis naturalis.

Hac conclusio sequitur evidenter ex precedenti, nam Theologia, etiam prout est in nobis, procedit ex principiis cognitivis luminis supernaturali fidei: At certitudo fidei, cum innotat causis omnino infallibilibus, scilicet revelationi divinae, & motione Spiritus Sancti, excedit omnem certitudinem ordinis naturalis: Ergo Theologia, etiam ut est in nobis victoribus, certior est qualibet scientia, & habitu ordinis naturalis.

Confirmatur: Repugnat causam formalem informare subiectum, & non tribuere ei suum effectum formalem: si quidem effectus formalis non est aliud, quam causa formalis, ut communicata subiecto: Sed assensus fidei & Theologiae, cum nitatur divinae revelationi formalis, aut virtuali, firmiter est & certior qualibet assensu naturali, ut jam ostendimus: Ergo etiam prout est in nobis, & prout informat intellectum nostrum, majorem illi communicat firmitatem & certitudinem.

Dico tertio: Theologiam esse minus certam, quoad nos, scientiis naturalibus, & habitu primorum principiorum. Est contra quosdam Recentiores, est tamen D. Thomae locis statim citandis, Capiteoli in 3. dist. 25. art. 1. conclusione 3. art. 3. ad 2. capiteoli in 3. dist. 25. art. 1. conclusione 3. art. 3. ad 2. q. 4. artic. 8.

Probatur primo ex D. Thomae hic art. 5. ad 1. ubi cum sibi proposuisset hoc argumentum, *Certitudo pertinet ad dignitatem scientiae, sed alia scientia de quibus dubitari non potest, videtur esse certior sacra doctrina; cuius principia (scilicet articuli fidei) dubitationem recipiunt: Ergo alia scientia videtur ista dignior.* Respondet: *Ad primum dicendum quod nihil prohibet id quod est certius secundum naturam, esse quoad nos minus certum, propter debilitatem intellectus nostri.* Et a. 2. quæst. 4. artic. 8. quaerit an fides sit certior habitu primorum principiorum, sapientia & scientia? & concludit his verbis: *Dicendum est quod certitudo potest considerari dupliciter: Uno modo ex causa certitudinis; & sic dicitur esse certior illud quod habet certiores causas: & hoc modo fides est certior tribus praedictis, quia fides innotatur veritati divinae, tria vero praedicta innotantur rationi humanae. Alio modo potest considerari certitudo ex parte subiecti; & sic dicitur esse certior quod plenius consequitur intellectus hominis. Et per hunc modum, quia ea quae sunt supra intellectum hominis, non autem quae subsunt tribus praedictis: ideo ex hoc parte fides est minus certa. Sed quia unumquodque iudicatur, simpliciter quidem*

Confirmatur: Quando intellectus operatur per modum naturae, firmus & immobilis operatur, quam dum agit per modum liberi: Sed in assensu primorum principiorum, & veritatum naturalium, se habet per modum naturae, & ad illum necessitatur (saltem quoad specificationem) & contra vero in assensu fidei, vel Theologiae, libere operatur, cum talis assensus supponat determinationem, & piam motionem voluntatis, quae est potentia libera, & deservibilis: Ergo intellectus in assensu primorum principiorum firmus & immobilis operatur, quam in assensu fidei, vel Theologiae.

Ad objectionem respondeo, distinguendo Majorem: cognitio quae habetur sine discursu, certior est discursiva, si sit ejusdem ordinis, concedo: si sit ordinis inferioris, nego. Cognitio autem primorum principiorum, cum sit pure naturalis, est inferioris ordinis ac cognitionem & certitudinem fidei, quae pertinet ad ordinem supernaturalem.

Ad confirmationem similiter distinguo Majorem: quoad intellectum, operatur per modum naturae, firmus operatur.

Ad objectionem respondeo, distinguendo Majorem: cognitio quae habetur sine discursu, certior est discursiva, si sit ejusdem ordinis, concedo: si sit ordinis inferioris, nego. Cognitio autem primorum principiorum, cum sit pure naturalis, est inferioris ordinis ac cognitionem & certitudinem fidei, quae pertinet ad ordinem supernaturalem.

Ad confirmationem similiter distinguo Majorem: quoad intellectum, operatur per modum naturae, firmus ope-

quidem secundum eamdem suam; secundum autem dispositionem, quae ex parte subiecti est, iudicatur secundum quid: unde est quod fides est simpliciter certior, sed alia sunt certiora secundum quid, scilicet quoad nos. Quibus verbis clarissime docet, habitum fidei (idem dicendum de Theologia quae illi innotat) esse quidem certiores secundum se habitibus scientiae, sapientiae, & primorum principiorum, quia habet causas certiores, & innotat veritati divinae, cum alii habitus innotant rationi humanae: est tamen minus certum quoad nos, & ex parte subiecti: quia cum ea quae sunt fidei, sint supra intellectum hominis, nec sint clara & evidentiâ, sicut ea quae sciuntur: intellectus humanus non ita plene illa consequitur. Unde cum sibi primo loco obijceret, quod fides, cum non excludat omnem dubitationis motum, non videtur esse certior scientia, & sapientia, quae non habent dubitationem, circa ea quorum sunt. Respondet quod illa dubitatio non est ex parte causae fidei, sed quoad nos: in quantum non plene consequimur per intellectum ea quae sunt fidei, &c.

Nec valet responsio quorundam Recentiorum, qui dicunt, quod quando D. Thomas docet, fidem minus esse certam scientia, sapientia, & habitu primorum principiorum quoad nos, & ex parte subiecti, loquitur de subiecto nude sumpto, seu de intellectu humano, non utente habitu fidei, non autem de subiecto, tali habitu informato, & de intellectu habitu fidei utente. Haec enim interpretatio evidenter repugnat textui: nam Divus Thomas in illo articulo, non comparat habitum scientiae, sapientiae, & primorum principiorum, cum intellectu nude sumpto (est enim absurda haec comparatio) sed cum ipso habitu fidei: & docet, quod licet fides sit certior simpliciter, & quoad se, illis habitibus, est tamen minus certa secundum quid, si ve quoad nos, & ex parte subiecti: Ergo sicut quando dicit, quod fides est certior quoad se praedictis habitibus, loquitur de fide, ut informantem intellectum humanum, non vero de ipso intellectu humano nude sumpto, & secundum se considerato: ita & quando addit, illam secundum quid, & quoad nos, esse minus certam illis habitibus, loquitur etiam de fide ipsa, & de intellectu, ut illa utente, & ut ea informato.

Probatur secundo conclusio. Certitudo illa dicitur major quoad nos, quae est magis connaturalis, & proportionata intellectui humano, & quae magis illum fatiat, & quietat, ut diximus in secundo notabili: At certitudo scientiarum naturalium, & habitus primorum principiorum, cum sit conjuncta cum evidentiâ & claritate, est magis connaturalis, & proportionata intellectui humano, magisque illum fatiat & quietat, quam certitudo fidei & Theologiae, quae est conjuncta cum obscuritate & involuntate: ex quo provenit quod fides indiget pia motione voluntatis, applicantis intellectum ad attendendum veritatibus revelatis, & patitur motus quosdam dubitationis indeliberatos, non autem scientia naturales, & multo minus habitus primorum principiorum: Ergo fides & Theologia sunt minus certa, quoad nos, scientiis naturalibus, & habitu primorum principiorum.

§. III.

Solvuntur objectiones.

Objicies primo contra primam conclusionem: Cognitio quae habetur sine discursu, est certior discursiva, cum prima fit certa ex se, & ex connexion terminorum: alia vero ab alio, & per participationem principiorum: Sed cognitio primorum principiorum, habetur sine discursu, assensus vero Theologicus per discursum: Ergo cognitio primorum principiorum est certior assensu Theologico.

Confirmatur: Quando intellectus operatur per modum naturae, firmus & immobilis operatur, quam dum agit per modum liberi: Sed in assensu primorum principiorum, & veritatum naturalium, se habet per modum naturae, & ad illum necessitatur (saltem quoad specificationem) & contra vero in assensu fidei, vel Theologiae, libere operatur, cum talis assensus supponat determinationem, & piam motionem voluntatis, quae est potentia libera, & deservibilis: Ergo intellectus in assensu primorum principiorum firmus & immobilis operatur, quam in assensu fidei, vel Theologiae.

Ad objectionem respondeo, distinguendo Majorem: cognitio quae habetur sine discursu, certior est discursiva, si sit ejusdem ordinis, concedo: si sit ordinis inferioris, nego. Cognitio autem primorum principiorum, cum sit pure naturalis, est inferioris ordinis ac cognitionem & certitudinem fidei, quae pertinet ad ordinem supernaturalem.

Ad confirmationem similiter distinguo Majorem: quoad intellectum, operatur per modum naturae, firmus ope-

rat, &c. in rebus ejusdem ordinis, concedo: diversi ordinis, nego. Constat enim quod Deus operans libere, firmus agit qualibet agente naturali & necessario. Item Spiritus Sanctus movens & applicans hominem ad actus supernaturales, per auxilium gratiae, firmus operatur, quam natura impellens nos ad attendendum primis principiis: unde quamvis assensus fidei supponat determinationem, & piam motionem voluntatis, quae libera est, & deservibilis, quia tamen talis motio & applicatio, est a Spiritu Sancto movente & applicante voluntatem, per auxilium gratiae, & aperiente cor hominis, ut credit veritatibus revelatis, ut dicitur Actuum 16. de Lydia purpuraria, *cujus Dominus aperuit cor, intendere hic quae dicitur a Paulo: assensus fidei certior & firmiter est, assensum primorum principiorum.*

Objicies secundo: Assensus qui non excludit omnem motum dubitationis, minus est certus, quam ille qui eum excludit: sicut illa columna, quam nullo modo potest moveri, vel concuti, firmiter est alia, quae aliquem patitur motum, vel impulsum: Sed assensus fidei, vel Theologiae, non excludit omnem dubitationis motum, bene tamen assensus primorum principiorum, de quorum certitudine nemo dubitat: Ergo assensus fidei, vel Theologiae, minus est certus, quam assensus primorum principiorum, vel scientiarum naturalium.

Respondeo distinguendo Majorem: assensus non excludens omnem motum dubitationis, est minus certus &c. si illa dubitatio proveniat ex motivo, & ratione formalis objecti, concedo. Si proveniat solum ex debilitate intellectus cognoscentis, nego. Motus autem dubitationis, qui sunt in fidei, aut Theologo, non procedunt ex motivo, seu ratione formalis fidei, aut Theologiae, sed ex debilitate intellectus humani, qui non potest perfecte quiete, nisi in objecto vilo, & clare cognito. Unde ex eo quod fides & Theologia, motus quosdam dubitationis indeliberatos patiantur, solum inferri potest, illos habitus non esse certiores quoad nos, scientiis naturalibus, & habitu primorum principiorum.

Objicies tertio: Propositio disjunctiva, composita ex duabus categoricis contradictoriis, certior est qualibet categorica, prima enim se habet per modum totius; altera vero per modum partis; unde sicut omne totum est majus sua parte, ita & prima propositio certior est secunda. Sed ista propositio, *Deus est trinus, vel non est trinus*, quae reducitur ad illam primam principium, *Quolibet est, vel non est*, est disjunctiva, composita ex ista, *Deus est trinus*, quae pertinet ad fidem: Ergo assensus primorum principiorum, certior est assensu fidei & Theologiae.

Respondeo distinguendo Majorem: assensus propositiois disjunctivae, certior est categorica, ex qua componitur quantum ad certitudinem, quam illa habet ex vi disjunctivae, & contradictionis, concedo. Quantum ad certitudinem quam habet ex alio capite, ex motivo scilicet divinae revelationis, nego.

Explicatur breviter. In ista propositioe categorica, *Deus est trinus*, quae componit aliam disjunctivam, duplex certitudo considerari potest: una quam habet ex vi disjunctivae, & oppositiois contradictoriae, & ex illo generali principio, *Quolibet est, vel non est*, in quo talis oppositio fundatur; altera quam recipit ex lumine fidei, & divinae revelationis, testificantis in Deo tres esse personas. Dicimus ergo, quod si attendatur solum prima certitudo, quae est pure naturalis, propositio disjunctiva est aliquo modo certior ista categorica, *Deus est trinus*: non autem si consideretur secunda certitudo, quae supernaturalis est, & orta ex lumine fidei, & divinae revelationis.

Objicies quarto: Causa & ratio attendendi alicui conclusioni, est certior illa: Sed principia naturalia sepe sunt causa & rationes attendendi conclusionibus Theologicis, ut patet in demonstratione Theologica, in qua una praemissa est de fide, & altera principium luminis naturalis notum: Ergo conclusio Theologica non est certior quocumque principio & veritate naturali.

Propter hoc argumentum quidam existimant, quod quamvis conclusio Theologica, deducta ex duplici praemissa de fide, sit certior quocumque principio naturali, non tamen quando deductur ex una praemissa naturali: oppositum tamen est verum, unde ad argumentum respondeo distinguendo Majorem: causa & ratio adequata, concedo Majorem: inadequata solum, nego consequentiam: patet enim in generatione muli, v. g. causam inaequata & partialem, esse minus perfectam suo effectu; quamvis adequata sit perfectior: praemissa autem naturalis, est eadem causa inadequata ad summum, respectu conclusionis: causa vero adequata ipsius, est utraque praemissa simul sumpta, quae sic est perfectior conclusione, cum sola praemissa de fide eam excedat.

Innotat. Secundum commune axioma, conclusio in syllogismo sequitur debiliorem partem: Ergo dummodo una ex praemissis non sit certior quocumque alia veritate naturali,

turali, etiam conclusio non erit certior. Nec valet si dicas, praemissam naturalem ex subiectione & connexion...

Hinc instantia responderi potest primo, illud commune dictum tunc solum habere locum, quando praemissa sunt ejusdem ordinis...

Respondendo tamen secundo solutionem datam inter arguendum esse optimam, & non gratis confirmatam, sicut non gratis fingitur quod imaginatio in homine...

Ad impugnationem hujus solutionis, respondent Navarretus, & Joannes a S. Thoma, negando paritatem; quia scilicet propositio naturalis opinativa, cum ex se sit intrinsece fallibilis & dubia...

Obiicit ultimo contra ultimam conclusionem: Intellectus firmus adhaeret veritatibus Theologicis, per assensum Theologicis, quam per alios assensum, aliis veritatibus: Ergo Theologia est certior, etiam quoad nos, omni alia cognitione naturali.

Respondendo concessio Antecedente negando consequentiam: nam ad majorem certitudinem quoad nos, non sufficit maior, & firmior adhaesio ad objectum...

ARTICULUS VI.

An Theologia sit habitus, non solum extrinsece & obiectivo, sed etiam intrinsece & entitative supernaturalis?

S. I.

Transmittenda ad resolutionem questionis.

Notandum primo: scientiam esse quendam habitum per demonstrationem acquisitum, seu quendam qualitatem, in intellectu residentem, & permanentem, qua inclinatur ad recte, facilliter, constanter, & delectabiliter discernendum circa aliquod obiectum...

intellectus inclinatur ad recte, suavitur, ac delectabiliter discernendum de Deo, & rebus divinis, & ad deducendas conclusiones certas & infallibiles...

Notandum secundo: de supernaturalitate alicujus effectus, non esse judicandum ex causa remota & mediata, sed ex proxima & immediata: unde si illa sit pure naturalis, effectus etiam erit in entitate naturalis...

Notandum tertio: principia Theologiae (scilicet articulos fidei, ex quibus conclusiones Theologicae deducuntur) duobus modis posse considerari: primo quatenus sunt in se absolute vera, & prout dicunt ordinem ad primam veritatem revelantem...

S. II.

Resolutio difficultatis propositae.

Dicto igitur: Licet habitus Theologiae sit extrinsece & obiective, vel radicaliter & originative supernaturalis, quia versatur circa objectum supernaturalis, & dependet ab habitu fidei, in quo tanquam in semine, vel radice continetur...

Probatur primo conclusio ratione qua communitur utuntur nostri Thomistae. Nullus habitus entitative & intrinsece supernaturalis, actibus nostris acquiritur: Sed Theologia acquiritur nostris actibus: Ergo non est habitus entitative & intrinsece supernaturalis.

Probatur primo conclusio ratione qua communitur utuntur nostri Thomistae. Nullus habitus entitative & intrinsece supernaturalis, actibus nostris acquiritur: Sed Theologia acquiritur nostris actibus: Ergo non est habitus entitative & intrinsece supernaturalis.

Confirmatur & magis illustratur haec ratio: Si discursus & ratiocinatio nostra esset dispositio ultima & immediata ad infusionem Theologiae, vel esset dispositio requisita ex aliquo pacto & promissione Dei, praedicta solutio repugnaret...

Nec valet si dicas, nostram Theologiam, esse sit entitative supernaturalis, posse tamen actibus nostris acquiri, non

si, non vero alios habitus supernaturales, quia illa supponit fidem, a qua potest caulari tanquam ab habitu primorum principiorum. Non valet, inquam, si enim ex hoc quod Theologia praesupponat fidem, posset inferri quod ipsa, est entitative supernaturalis...

Hic rationi, qua fundamentalis est, respondent aliqui, negando minorem primi syllogismi; quamvis enim (inquiunt) Theologia nostra exigit necessarium ad sui productionem, actus naturalis discursus, hoc tamen non impedit, quin sit supernaturalis & infusa: quia scilicet ille discursus naturalis, non requiritur tanquam causa productiva Theologiae...

Secundo, eodem modo requiruntur actus nostri ad acquisitionem Theologiae, quo exigitur ad acquisitionem aliarum scientiarum: Sed ad acquisitionem aliarum scientiarum requiruntur per modum causae, non vero per modum conditionis...

Tercio, cum studium & discursus humani intellectus, sit actus pure naturalis, non potest habere rationem dispositionis ad habitum Theologiae, si ille sit entitative supernaturalis, & a Deo infusus: ergo praedicta solutio repugnaret...

Confirmatur & magis illustratur haec ratio: Si discursus & ratiocinatio nostra esset dispositio ultima & immediata ad infusionem Theologiae, vel esset dispositio requisita ex aliquo pacto & promissione Dei, praedicta solutio repugnaret...

Confirmatur, in articulis fidei, qui sunt principia nostra Theologiae, duplex ordo distinguendus est: alter ad primam veritatem revelantem, alter ad conclusiones ex illis per discursum naturalem deducibiles, ut notabiliter tertio declaravimus.

Confirmatur, in articulis fidei, qui sunt principia nostra Theologiae, duplex ordo distinguendus est: alter ad primam veritatem revelantem, alter ad conclusiones ex illis per discursum naturalem deducibiles, ut notabiliter tertio declaravimus.

ben actus discursus cum Theologia) debet esse ejusdem ordinis cum illa: Sed si Theologia sit entitative supernaturalis, hujusmodi actus discursus, ut ipse entitative naturales, non erunt ejusdem ordinis cum tali habitu: Ergo non poterunt esse ultima dispositiones, ex natura rei requisitae ad ejus infusionem.

Probatur secundo conclusio alia ratione quam notabili 63 secundo insinuavimus: De naturalitate vel supernaturalitate alicujus rei, judicandum non ex causa remota & radicali, sed ex proxima & immediata: Atqui habitus Theologiae procedit immediate, & proxime, a potentia naturali, in quantum naturali: Ergo entitative naturalis est. Major patet in actibus fidei & caritatis, qui sunt entitative supernaturales, quia licet procedant radicaliter & remote ab intellectu & voluntate...

Ex his intelliges, quod ut aliquis habitus vel actus sit entitative supernaturalis, oportet necessarium quod a causa totali supernaturali immediate attingatur...

Tercio suaderi potest conclusio: Scientiam non desumant siam specificationem a ratione formali qua, nisi prout subsistat rationi sub qua, unde si ratio sub qua alicujus sententiae sit naturalis, illa supernaturalis entitative esse nequit: Sed ratio sub qua Theologia est entitative naturalis: Ergo & ipsa Theologia. Major patet, Minor probatur.

Confirmatur, in articulis fidei, qui sunt principia nostra Theologiae, duplex ordo distinguendus est: alter ad primam veritatem revelantem, alter ad conclusiones ex illis per discursum naturalem deducibiles, ut notabiliter tertio declaravimus.

Confirmatur, in articulis fidei, qui sunt principia nostra Theologiae, duplex ordo distinguendus est: alter ad primam veritatem revelantem, alter ad conclusiones ex illis per discursum naturalem deducibiles, ut notabiliter tertio declaravimus.